

مجله دانش حسابداری / سال چهارم / ش ۱۳ / تابستان ۱۳۹۲ / ص ۱۵۱ تا ۱۷۰

بررسی تأثیر ویژگی‌های نظام راهبری شرکت بر کیفیت اطلاعات مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر زهرا دیانتي ديلمی*

هادی ملک محمدی**

چکیده

در این پژوهش، به بررسی تأثیر ویژگی‌های نظام راهبری شرکتی بر کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره زمانی ده ساله، از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ پرداخته شد. جهت محاسبه راهبری شرکتی از هفت متغیر راهبری؛ تمرکز مالکیت، سرمایه‌گذاران نهادی، نفوذ مدیرعامل، اندازه هیأت مدیره، استقلال هیأت مدیره، دوگانگی وظیفه مدیرعامل و مدت تصدی مدیرعامل استفاده شده است. جهت محاسبه کیفیت اطلاعات مالی نیز از بیانیه شماره هشت هیأت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا به عنوان پارامترهایی جهت کمی کردن متغیر مکنون مذکور استفاده شده است. مجموعاً تعداد ۱۲۵ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شده و با استفاده از روش معادلات ساختاری به تحلیل نتایج پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که از بین هفت متغیر نظام راهبری شرکت، چهار متغیر تمرکز مالکیت، نفوذ مدیرعامل، استقلال هیأت مدیره و مدت تصدی مدیرعامل بر کیفیت اطلاعات مالی تأثیر مثبت و معنادار دارند. از طرف دیگر، بین سرمایه‌گذاران نهادی، اندازه هیأت مدیره و دوگانگی وظیفه مدیرعامل با کیفیت اطلاعات

* استادیار گروه حسابداری دانشگاه علوم اقتصادی

** دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه علوم اقتصادی

نویسنده مسئول مقاله: زهرا دیانتي ديلمی (Email: zahradianati@yahoo.com)

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۱/۶/۲۱

مالی رابطه‌ای مشاهده نشده است.

واژه‌های کلیدی: نظام راهبری شرکت، کیفیت اطلاعات مالی.

مقدمه

هدف پژوهش حاضر، بررسی این سؤال است که آیا نظام راهبری شرکت (حاکمیت شرکتی) بر کیفیت اطلاعات مالی تأثیرگذار است؟ با تشدید روابط بین مالک و مدیریت، به دلیل تخصص مدیریت و نیز بزرگ شدن شرکت‌ها و افزایش سهامداران، مسئله تضاد منافع شدت بیشتری یافته است. برای حل این مسئله، راهکارهایی اندیشیده شده است که به نظر می‌رسد مهم‌ترین آن‌ها، نظام راهبری شرکت است. نظام راهبری شرکتی اصولاً به مجموعه فرآیندها، رسم‌ها، سیاست‌ها، قوانین و نهادهایی گفته می‌شود که به روش شرکت از نظر اداره، راهبری یا کنترل تأثیر بگذارد. همچنین، حاکمیت شرکتی دربرگیرنده روابط بین ذی‌نفعان و هدف‌هایی است که بر اساس آن‌ها شرکت اداره می‌شود. ذی‌نفعان اصلی، مدیریت عامل، سهامداران و هیأت مدیره هستند. سایر ذی‌نفعان شامل کارمندان، عرضه‌کنندگان کالا، مشتریان، بانک‌ها و سایر وام‌دهندگان، قانون‌گذاران، محیط و به طور کلی، جامعه می‌باشند (قدس، ۱۳۸۷).

از طرف دیگر، محصول نهایی فرآیند حسابداری مالی، ارائه اطلاعات مالی به استفاده‌کنندگان مختلف است. اما آنچه به عنوان مسئله پژوهش حاضر، ذهن محققان را به خود مشغول نمود، این است که با وجود قوانین و نظارت‌های پیاپی که توسط سازمان بورس اوراق بهادار و سایر مراجع صورت می‌گیرد، نوعی عدم تقارن اطلاعاتی بین شرکت‌ها وجود دارد. از جمله مواردی که در این میان به چشم می‌خورد، تفاوت در کیفیت اطلاعات شرکت‌ها علی‌رغم یکسان بودن قوانین است. بر این اساس مساله پژوهش حاضر بدین صورت مطرح می‌شود: «چرا با وجود یکسان بودن شرایط قانونی، نظارتی و استانداردهای حسابداری حاکم بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، کیفیت اطلاعات مالی برخی از این شرکت‌ها از شرکت‌های دیگر بیشتر است؟» و سوال اصلی این پژوهش این است که آیا نظام راهبری شرکتی بر کیفیت اطلاعات مالی آن اثر دارد؟

پیشینه پژوهش

از پژوهش‌هایی که به طور مستقیم به بررسی تاثیر نظام راهبري شرکت به کیفیت اطلاعات و گزارشگری مالی پرداخته‌اند، می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

مهرانی و صفرزاده (۱۳۹۰) با استفاده از تحلیل داده‌های تلفیقی به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود در ۱۱۷ شرکت ایرانی برای دوره زمانی ۱۳۸۶-۱۳۸۹ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که حاکمیت شرکتی با معیارهای کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، هموارسازی سود و محافظه کاری سود، ارتباط منفی معنادار و با معیارهای توان پیش بینی سود و به موقع بودن سود، ارتباط مثبت معنادار دارد؛ اما با معیار ارتباط ارزشی سود ارتباط معناداری ندارد. به عبارت دیگر، رابطه بین کیفیت سود و حاکمیت شرکتی، تک بعدی نیست و لذا نمی‌توان به طور کامل یکی از دو فرضیه رقیب نظارت یا اطمینان را پذیرفت. علاوه بر این، با تفکیک شاخص حاکمیت شرکتی به اجزای تشکیل دهنده، از توان توضیح دهندگی الگوها کاسته می‌شود.

ستایش و ابراهیمی (۱۳۹۱) به بررسی تاثیر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بر محتوای اطلاعاتی سود در ۷۰ شرکت بورسی در دوره زمانی ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۷ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که محتوای اطلاعاتی سود با تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی رابطه مثبت و معناداری دارد. در این پژوهش، شواهدی دال بر وجود رابطه معنادار بین متغیرهای مالکیت مدیریتی، مالکیت نهادی، مالکیت شرکتی، ترکیب هیأت مدیره و اندازه هیأت مدیره با محتوای اطلاعاتی سود یافت نشد. ابراهیمی کردلر و اعرابی (۱۳۸۹) به این نتیجه رسیده‌اند که تمرکز مالکیت برون سازمانی به بهبود کیفیت سود منجر می‌شود.

نیورویت و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی نحوه ارتباط بین ویژگی‌های حاکمیت شرکتی و کیفیت افشای اطلاعات مالی در ۲۳۵ شرکت IPO پرداختند و به این نتیجه رسیدند که دقت پیش‌بینی سود IPO تحت تاثیر مستقیم اندازه کمیته حسابرسی، شهرت حسابرس و نسبت تعداد اعضای غیرموظف کمیته حسابرسی دارد. در ضمن، نظام راهبري شرکتی اثربخش منجر به کیفیت بیشتر افشایات مالی می‌شود.

متوسل و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های نظام راهبری شرکتی، کیفیت حسابرسی و کیفیت افشای اطلاعات در ۵۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۱ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که هیچ رابطه‌ای بین ویژگی‌های نظام راهبری شرکتی (شامل اندازه هیأت مدیره، استقلال هیأت مدیره، اندازه مؤسسه حسابرسی، و مالکیت نهادی) با کیفیت افشای اطلاعات مالی وجود ندارد. آل صوفی و همکاران (۲۰۱۳) با استفاده از پرسشنامه به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی روی کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بازار مالی کشور عمان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که تهیه کنندگان و استفاده کنندگان صورت‌های مالی از مفهوم نظام راهبری شرکتی کاملاً آگاهند و به کارگیری کارآی اصول نظام راهبری شرکتی بر کیفیت اطلاعات مالی مؤثر است و اطلاعات مالی را دقیق‌تر و با کیفیت‌تر می‌سازد.

فتی (۲۰۱۳) با بررسی ۲۵۰ شرکت فرانسوی طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ به این نتیجه رسید که کیفیت اطلاعات مالی رابطه مثبت با کیفیت هیأت مدیره و کیفیت ساختار مالکیت شرکت دارد. او در تحقیق خود برای اندازه‌گیری نظام راهبری شرکتی از شاخص جهانی شامل ۶۴ قلم و سه شاخص فرعی مربوط به کیفیت سیستم کنترل، هیأت مدیره و ساختار مالکیت و برای اندازه‌گیری کیفیت اطلاعات مالی از اقلام تعهدی اختیاری استفاده نمود

چالاک‌کی و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان ویژگی‌های نظام راهبری شرکت و کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ پرداختند. آن‌ها با استفاده از الگوی مک نیکل (۲۰۰۲) و کولینز و کوتاری (۱۹۸۹) به اندازه‌گیری کیفیت اطلاعات مالی پرداختند و ساختار مالکیت، تمرکز مالکیت، استقلال هیأت مدیره، تعداد اعضای هیأت مدیره را نیز به عنوان ویژگی‌های نظام راهبری شرکتی در نظر گرفتند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که بین ویژگی‌های نظام راهبری شرکت و کیفیت گزارشگری مالی ارتباطی وجود ندارد. در

ضمن، بین متغیرهای کنترلی (اندازه موسسه حسابرسی، اندازه شرکت و سن شرکت) و کیفیت اطلاعات مالی نیز ارتباطی وجود ندارد. به نظر می‌رسد شاید دلیل رد فرضیه‌های پژوهش مذکور استفاده از الگوهایی است که به جای اندازه‌گیری مستقیم کیفیت اطلاعات مالی، بیشتر جنبه کیفیت سود و اقلام تعهدی را مورد بررسی قرار می‌دهند. همانطور که ذکر شد، فتی (۲۰۱۳) نیز تنها از کیفیت اقلام تعهدی برای اندازه‌گیری کیفیت اطلاعات مالی استفاده نموده است. لذا، در پژوهش حاضر از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مطرح شده در چارچوب نظری گزارشگری مالی که مورد استناد بیشتر مجامع حرفه‌ای است، استفاده گردیده است (شکل شماره ۱).

شکل شماره ۱: الگوی علی پارامترهای پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش از نظر طبقه‌بندی براساس هدف، از نوع کاربردی و به لحاظ نوع پژوهش، شبه تجربی توصیفی (غیرآزمایشی) و از زمره پژوهش‌های پس‌رویدادی است. پژوهش پس‌رویدادی به پژوهشی گفته می‌شود که روابط احتمالی علت و معلولی را از طریق مشاهده شرایط موجود مورد مطالعه قرار می‌دهد. در این روش، موارد مورد مطالعه در گذشته اتفاق افتاده‌اند و توسط محقق قابل دستکاری نیستند. از نظر نوع استدلال نیز این پژوهش از نوع پژوهش‌های استقرایی است که با استفاده از مشاهده اجزایی از جامعه (نمونه) نسبت به ارائه الگویی برای کل جامعه اقدام می‌نماید. برای ارائه این الگو از تکنیک آماری الگوی معادلات ساختاری استفاده شده است. این پژوهش از نظر تئوری در جمله پژوهش‌های اثباتی است. تئوری اثباتی به تئوری‌ای گفته می‌شود که سعی دارد با

بررسی آنچه موجود است رفتار آینده متغیر را پیش‌بینی نماید. از لحاظ تحلیل آماری، این پژوهش از نوع همبستگی و مبتنی بر الگوی معادلات ساختاری می‌باشد. از لحاظ معرفت‌شناسی نیز پژوهش حاضر، تجربه‌گرا و به لحاظ نوع مطالعه، میدانی - کتابخانه‌ای است.

فرضیه‌های پژوهش

سوال اصلی پژوهش این است که آیا نظام راهبری شرکتی بر کیفیت اطلاعات مالی آن اثر دارد؟ بر این مبنا، این پژوهش دارای یک فرضیه کلی است که به صورت زیر بیان می‌شود:

نظام راهبری شرکت بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد. این فرضیه در قالب هفت فرضیه فرعی زیر بیان می‌شود.

- ۱- تمرکز مالکیت بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۲- مالکیت نهادی بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۳- نفوذ مدیر عامل بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۴- دوگانگی وظیفه مدیر عامل بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۵- اندازه هیأت مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۶- استقلال هیأت مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.
- ۷- مدت زمان تصدی مدیر عامل بر کیفیت اطلاعات مالی اثر دارد.

اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

در الگوی معادلات ساختاری، متغیرهای مستقل که فرض بر آن است بدون خطا اندازه‌گیری می‌شوند، متغیرهای پرونزا^۱ یا جریان‌دهنده^۲ و متغیرهای وابسته یا میانجی^۳، متغیرهای درونزا^۴ یا جریان‌گیرنده^۵ نامیده می‌شوند، متغیرهای آشکار یا مشاهده شده، به گونه مستقیم توسط محقق اندازه‌گیری می‌شوند در حالی که متغیرهای مکنون یا مشاهده نشده به گونه مستقیم اندازه‌گیری نمی‌شود، بلکه بر اساس روابط یا همبستگی‌های بین

متغیرهای اندازه گیری شده استنباط می شوند. متغیر نظام راهبری شرکتی و کیفیت اطلاعات مالی، متغیرهای مکنون و غیرقابل مشاهده در این پژوهش هستند. متغیر نظام راهبری شرکتی، متغیر برونزا یا مستقل پژوهش و کیفیت اطلاعات مالی، متغیر درونزا یا وابسته پژوهش می باشد.

نحوه ارزیابی و محاسبه متغیرهای نظام راهبری شرکتی

در این پژوهش براساس پژوهش انجام شده توسط آقایی و همکاران (۱۳۸۸) از متغیرهای زیر به منظور کمی کردن متغیر نظام راهبری شرکت استفاده شده است:

تمرکز مالکیت: مجموع درصد تملک سهامدارانی که حداقل ۵ درصد سهام شرکت را در اختیار دارند (آقایی و دیگران، ۱۳۸۸؛ حساس یگانه، ۱۳۸۹؛ هیدالگو، ۲۰۱۱).

مالکیت نهادی: مجموع درصد سهام شرکت که متعلق به بانکها، بیمه ها، نهادهای مالی، شرکت های هلدینگ، سازمان ها و نهادها و شرکت های دولتی می باشد (رحمانی و دیگران، ۱۳۸۹؛ مرادزاده فرد و دیگران، ۱۳۸۸).

- نفوذ مدیرعامل: اگر رئیس هیأت مدیره عضو موظف باشد، برابر یک و در غیر این صورت برابر صفر (آقایی و دیگران، ۱۳۸۸؛ دونگ، ۲۰۱۰)

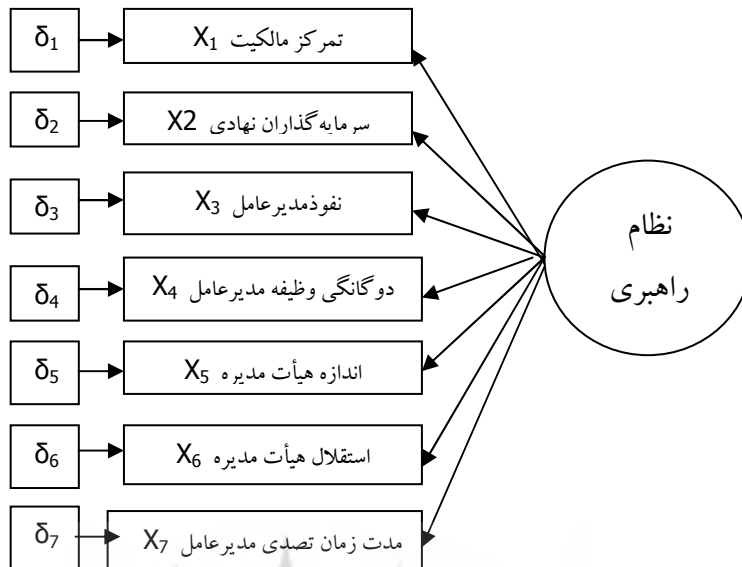
- دوگانگی وظیفه مدیرعامل: اگر مدیر عامل رئیس هیأت مدیره باشد، برابر یک در غیر این صورت، برابر صفر است (کرن و دیگران، ۲۰۰۸).

- اندازه هیأت مدیره: تعداد اعضای هیأت مدیره شرکت (تیان، ۲۰۱۱؛ و یو، ۲۰۰۶).

استقلال هیأت مدیره: تعداد اعضای غیرموظف (مستقل) در ترکیب هیأت مدیره تقسیم بر تعداد کل اعضای هیأت مدیره (قالیباف اصل، ۱۳۸۶؛ کاشانی پور، ۱۳۸۹؛ و چالواز، ۲۰۱۱).

- مدت زمان تصدی مدیرعامل: لگاریتم طبیعی مدت زمان تصدی مدیرعامل در هیأت مدیره شرکت (مکنایت و ویر، ۲۰۰۹).

شکل شماره ۲. الگوی تحلیل عاملی تأییدی برای متغیرهای نظام راهبری شرکتی

نحوه ارزیابی متغیرهای کیفیت اطلاعات مالی

در این پژوهش از بیانیه شماره هشت هیأت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا، برای کمی کردن این متغیر استفاده شده است. طبق این بیانیه، این خصوصیات به دو دسته خصوصیات کیفی اساسی و خصوصیات کیفی بهبود دهنده تقسیم می‌شوند. در این پژوهش از خصوصیات کیفی اساسی به دلیل اهمیت آن، به عنوان متغیر وابسته استفاده شده است. این خصوصیات شامل مربوط بودن و ارائه صادقانه است (شکل شماره ۳).

مربوط بودن: اطلاعات مربوط، اطلاعاتی هستند که دارای ظرفیت تغییر در تصمیمات استفاده‌کنندگان باشند. اطلاعات در صورتی که دارای ارزش پیش‌بینی یا ارزش تأیید-کنندگی و یا هر دو آن‌ها را توأمان داشته باشند، ظرفیت ایجاد تغییر در تصمیمات را دارند. **ارزش پیش‌بینی:** اطلاعات مالی وقتی دارای ارزش پیش‌بینی می‌باشند که از طرف استفاده‌کنندگان به عنوان ورودی در فرآیند پیش‌بینی خروجی‌ها مورد استفاده قرار گیرند. برای

این کار قدرمطلق اشتباهات پیش‌بینی ۴ الگوی زیر به عنوان معیاری معکوس برای اندازه‌گیری قدرت پیش‌بینی سودهای جاری استفاده می‌شود (باروآ، ۲۰۰۶).

۱- الگوی رگرسیون سودهای آتی روی سودهای جاری (الگوی شماره ۱):

$$IBE_{t+1} = \lambda_0 + \lambda_1 IBE_t + e_t \quad (1)$$

۲- الگوی رگرسیون سودهای آتی روی اجزای سودهای جاری (الگوی شماره ۲):

$$IBE_{t+1} = \delta_0 + \delta_1 OCF_t + \delta_2 TA_t + \delta_3 SI_t + e_t \quad (2)$$

۳- الگوی رگرسیون جریان‌های نقد آتی روی سودهای جاری (الگوی شماره ۳):

$$OCF_{t+1} = \alpha_0 + \alpha_1 IBE_t + \omega_t \quad (3)$$

۴- الگوی رگرسیون جریان‌های نقد آتی روی اجزای سودهای جاری (الگوی شماره ۴):

$$OCF_{t+1} = \pi_0 + \pi_1 OCF_t + \pi_2 TA_t + \pi_3 SI_t + \omega_t \quad (4)$$

در این الگوها، IBE، سود خالص بعد از کسر مالیات؛ e_t ، خطای الگو؛ OCF_t ، جریان‌های نقد عملیاتی شرکت i برای سال t ؛ TA_t ، جمع کل ارقام تعهدی شرکت برای سال t ؛ و SI_t ، ارقام غیر مترقبه و غیر مستمر برای سال t می‌باشد. برای اینکه اندازه شرکت‌ها تأثیری روی نتایج تحقیق نداشته باشد، تمامی این متغیرها بر حسب میانگین دارایی‌های شرکت استاندارد می‌شود.

ارزش تأییدکنندگی: اطلاعات مالی وقتی دارای ارزش تأییدکنندگی می‌باشند که بازخورد (تأیید یا تغییر) برای ارزشیابی‌های گذشته ایجاد نمایند. برای سنجش میزان ارزش بازخورد اطلاعات مالی از تفاوت بین قدرمطلق اشتباهات در برآورد سود سال بعد، قبل و بعد از لحاظ کردن سود سال جاری استفاده می‌شود.

$$FV_t = [|PE B| - |PE A|] \quad (5)$$

در این الگوها، FV_t ، ارزش بازخور سود برای سال t ؛ PE_B ، اشتباه پیش‌بینی سود سال‌های بعد (یکبار با استفاده از الگوی ۱ و یکبار با استفاده از الگوی ۳)، بدون در نظر رفتن سود سال جاری؛ و PE_A ، اشتباه پیش‌بینی سود سال‌های بعد (یکبار با استفاده از الگوی ۱ و یکبار با استفاده از الگوی ۳)، با در نظر گرفتن سود سال جاری است.

متغیرهای ارائه‌ی صادقانه

بی‌طرفانه بودن: برای ارزیابی ویژگی بی‌طرفی بر اساس پژوهش باروآ^۲ (۲۰۰۶) از دو معیار معکوس بی‌طرفی بر مبنای سودهای هر سهم گزارش شده دوره قبل و جاری استفاده می‌گردد. این متغیرها به عنوان شاخص در شرکت‌هایی به کار گرفته می‌شود که رقم سود آن‌ها مثبت و با تغییرات مثبت باشد. به بیان دیگر، شرکت‌هایی مد نظر قرار می‌گیرند که سود آن‌ها منفی نباشد و کاهش سود نیز نداشته باشند. برای این منظور، ابتدا سود هر سهم سالانه شرکت‌ها از بورس و در بعضی موارد به صورت دستی (تقسیم سود شرکت بر سرمایه در سال مورد نظر) استخراج شده و برای استانداردسازی بر قیمت پایان سال سهام تقسیم شده است. سپس، از دو تابع توزیع EPS استاندارد شده و تغییرات در EPS استاندارد شده، داده‌های مورد نظر استخراج و با استفاده از آزمون توزیع دو جمله‌ای، مورد آزمون قرار گرفت.

برای اندازه‌گیری متغیر بی‌طرفی از دو متغیر Neu1 و Neu2 به شرح ذیل استفاده شده است (باروآ، ۲۰۰۶):

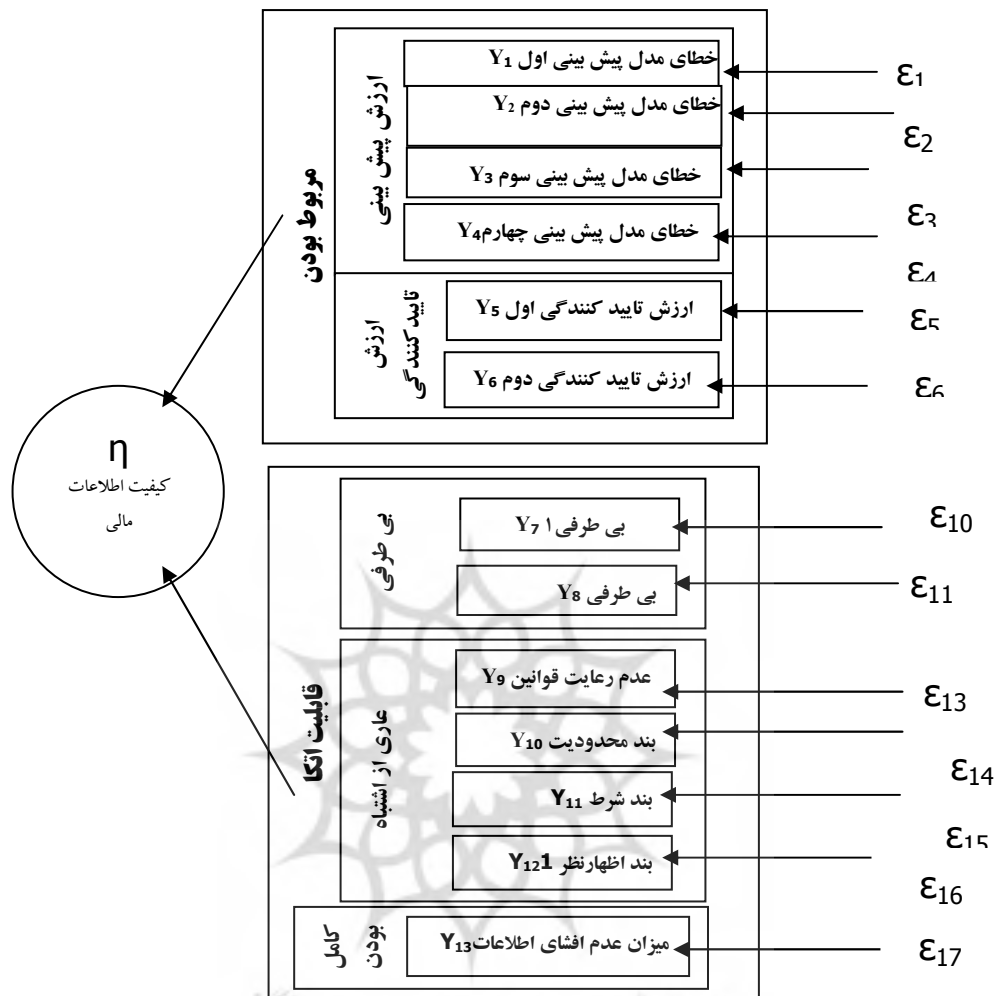
Neu1: در صورتی که مشاهدات سال شرکت در اولین بازه بین^۱ سمت راست صفر تابع توزیع EPS استاندارد شده قرار گیرد، مقدار آن برابر یک و در غیر این صورت، صفر است.

Neu2: در صورتی که مشاهدات سال شرکت در اولین بازه بین سمت راست صفر تابع توزیع EPS استاندارد شده قرار گیرد، مقدار آن برابر یک و در غیر این صورت، صفر است.

کامل بودن: با توجه به وضعیت اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و عدم دسترسی به اطلاعات و اسناد و مدارک موجود در شرکت‌ها، تنها منبع موجود و قابل استناد و موثق، گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت‌هاست که می‌توان با بررسی بندهای آن موارد عدم افشای با اهمیت در گزارشات مالی شرکت‌ها را متوجه شد. از این رو، در این پژوهش از پارامتر تعداد موارد عدم افشا که داده‌های آن از گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت، به عنوان معیاری معکوس برای سنجش میزان کامل بودن اطلاعات شرکت‌ها، استفاده گردیده است.

عاری از اشتباه: عاری از اشتباه بدین معنی است که هیچ گونه اشتباه یا از قلم افتادگی در توصیف پدیده وجود ندارد و فرآیند استفاده شده برای تولید اطلاعات گزارش شده بدون اشتباه انتخاب و به کار گرفته شود. در این پژوهش، از متغیرهای نوع اظهارنظر حسابرس (مقبول، مشروط، مردود)، تعداد بندهای شرط و نیز تعداد بندهای محدودیت گزارش حسابرس، تعداد موارد عدم رعایت قانون و مقررات و استانداردهای حسابداری و آیین نامه‌های سازمان بورس به عنوان معیارهایی برای سنجش میزان ارائه صادقاته اطلاعات مالی استفاده شده است.

شکل شماره ۳. الگوی تحلیل عامل تأییدی برای کیفیت اطلاعات مالی

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

با در نظر گرفتن نتایج بررسی روابط بین سازه‌های مستقل و وابسته با استفاده از ضریب مربوطه می‌توان به بررسی معناداری اثرات بین سازه‌های پژوهش پرداخت. به منظور بررسی معناداری ضرایب مسیر از روش اعتباریابی ضرایب Bootstrapping استفاده شد

که برای این منظور از باز نمونه گیری در دو حالت ۵۰۰ و ۸۰۰ نمونه اجرا شد. نتایج نشان می‌دهد در هر دو حالت معنادار بودن یا بی‌معنی بودن پارامتر تغییری ایجاد نشده و نتایج از اعتبار محکمی برخوردار هستند. همچنین، نتایج نشان داد در قالب یک فرایند خطی این متغیرها توانستند ۴۱/۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را به صورت تجمعی پیش‌بینی کنند (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱. نتایج آزمون فرضیه‌ها

مسیر	ضریب مسیر	سطح معناداری	معنی داری بر اساس تعداد باز نمونه گیری	
			ضریب تعیین	تعیین
			۵۰۰BS	۸۰۰BS
تمرکز مالکیت ← کیفیت مالی	۰/۱۳۶	۰/۰۵۷	۱/۹۵	۲/۰۲
مالکیت نهادی ← کیفیت مالی	-۰/۰۳۰	۰/۳۸۰	۰/۲۵۷	۰/۴۲۱
نفوذ مدیر عامل ← کیفیت مالی	۰/۲۰۳	۰/۰۱۰	۳/۷۸	۴/۰۲
دوگانگی وظیفه مدیر ← کیفیت مالی	۰/۰۸۲	۰/۱۰۲	۱/۰۵	۱/۲۲
استقلال هیات مدیره ← کیفیت مالی	۰/۲۲۹	۰/۰۱۱	۳/۷۳	۳/۹۷
اندازه هیات مدیره ← کیفیت مالی	۰/۱۱۲	۰/۱۱۱	۰/۹۸۷	۱/۰۲
مدت زمان تصدی مدیر عامل ← کیفیت مالی	۰/۲۳۵	۰/۰۰۸	۵/۹۲	۶/۵۴

بر اساس اطلاعات به دست آمده از الگو، ضریب مسیر متغیر تمرکز مالکیت بر کیفیت اطلاعات مالی معادل ۰/۱۳۶ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری ۵۰۰ و ۸۰۰ بالای ۱/۹۶ است. با توجه به سطح معناداری که ۰/۰۵ محاسبه شده است، مشخص می‌شود که فرض اول پژوهش پذیرفته می‌شود. با توجه به مثبت بودن و معناداری این اثر می‌توان بیان نمود که شرکت‌هایی که تمرکز مالکیت بالاتری دارند، کیفیت اطلاعات مالی آنها بالاتر است. ضریب مسیر متغیر مالکیت نهادی بر کیفیت اطلاعات مالی معادل -۰/۰۳۰ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری ۵۰۰ و ۸۰۰ زیر ۱/۹۶ است. پس در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مالکیت نهادی بر کیفیت اطلاعات مالی اثر معناداری ندارد.

ضریب مسیر متغیر نفوذ مدیر عامل بر کیفیت اطلاعات مالی معادل $0/203$ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری 500 و 800 بالای $1/96$ است. لذا در سطح اطمینان 95% پذیرفته می‌شود که نفوذ مدیرعامل بر کیفیت اطلاعات مالی مؤثر است. ضریب مسیر متغیر دو گانگی وظیفه مدیرعامل بر کیفیت اطلاعات مالی معادل $0/082$ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری 500 و 800 زیر $1/96$ است. لذا در سطح اطمینان 95% درصد این عامل بر کیفیت اطلاعات مالی مؤثر نیست. ضریب مسیر متغیر اندازه هیأت مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی معادل $0/111$ محاسبه شده است که با توجه به سطح معنی‌داری که $0/112$ محاسبه شده است، مشخص می‌شود که این عامل بر کیفیت اطلاعات مالی مؤثر نیست.

ضریب مسیر متغیر استقلال هیأت مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی معادل $0/229$ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری 500 و 800 بالای $1/96$ است که در سطح اطمینان 95% درصد پذیرفته می‌شود و نشان می‌دهد که استقلال هیأت مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی مؤثر است. ضریب مسیر متغیر مدت زمان تصدی مدیرعامل بر کیفیت اطلاعات مالی معادل $0/235$ محاسبه شده است که دارای مقدار t در دو حالت نمونه گیری 500 و 800 بالای $1/96$ است و اثر آن بر کیفیت اطلاعات مالی در سطح اطمینان 95% درصد پذیرفته می‌شود.

برازش الگوی ساختاری

جهت نشان دادن اعتبار یافته‌های الگوی پژوهش، از شاخص‌های برازش الگوهای معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. در جدول شماره ۳ شاخص AVIF محاسبه شده است و زیر مقدار بحرانی 5 بوده و نشان می‌دهد که همراستایی چندگانه در الگو به خوبی کنترل شده است و دقت برآورد الگو در پیش‌بینی متغیر وابسته از قابلیت اعتماد مناسبی برخوردار هستند و سازه‌های مستقل مؤثر بر متغیر وابسته هر کدام قسمت منحصر به فردی از واریانس متغیر وابسته را تبیین نموده‌اند.

همچنین، در جدول شماره ۲ شاخص‌های APC و ARS نشان می‌دهد که روابط بین متغیرها به خوبی شناسایی شده است و بالاترین ضریب برای آزمون فرضیات استفاده شده، زیرا مقدار آن معنادار است (نویت و هانکوک، ۲۰۰۱). مقادیر این موارد در بخش زیر آمده است.

جدول شماره ۲. شاخص‌های بررسی اعتبار الگوی برآورد شده

شاخص	مقدار در برآورد خطی	سطح معناداری	نتیجه
ARS	۰/۴۱۶	۰/۰۰۱	بخش اعظمی از واریانس موجود در داده‌ها با روابط موجود بیان شده است
APC	۰/۱۳۸	۰/۰۰۱	ضرایب موجود برای بیان روابط علی ارتباطی قابل تکرار هستند و از دقت لازم برای بیان روابط برخوردار هستند

وضعیت تورش واریانس برای متغیرهای مستقل پیش‌بینی کننده الگوی پژوهش نشان می‌دهد که هر یک از متغیرهای مستقل دارای نقش منحصر به فرد خود بوده و در شکل‌گیری میزان واریانس تبیین شده الگو هیچ گونه تداخل قابل توجه وجود ندارد؛ زیرا شاخص VIF برای تمام سازه‌هایی که در مسیر نقش متغیر پیش بین را داشته‌اند، کمتر از حد بحرانی ۵ محاسبه شده است که این مقدار بحرانی حداکثر میزان ضریب تحمل همپوشانی واریانس‌های تبیین شده است و مقادیر کمتر از آن بیانگر عدم خاصیت جایگزینی در بین متغیرهای مستقل است که از اصلی‌ترین مفروضات سیستم‌های معادلات همزمان است (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳. شاخص VIF

مقیاس (سازه)	Variance Inflated Factor	سطح قابل قبول
تمرکز مالکیت	۱/۶۳۲	زیر مقدار ۵
مالکیت نهادی	۱/۸۱۹	زیر مقدار ۵
نفوذ مدیر عامل	۱/۴۸۴	زیر مقدار ۵
دوگانگی وظیفه مدیر	۱/۱۷۳	زیر مقدار ۵
استقلال هیأت مدیره	۱/۴۰۳	زیر مقدار ۵
اندازه هیأت مدیره	۱/۳۷۴	زیر مقدار ۵
مدت زمان تصدی مدیر عامل	۱/۳۱۰	زیر مقدار ۵

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش شواهدی را از اثر ویژگی‌های نظام راهبری شرکت بر کیفیت اطلاعات مالی نشان می‌دهد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که شرکت‌هایی که تمرکز مالکیت بالاتری دارند، کیفیت اطلاعات مالی آن‌ها بالاتر است. از سوی دیگر، مالکیت نهادی تأثیر چندانی بر کیفیت اطلاعات مالی ندارد که دلیل آن می‌تواند این باشد که سهامداران نهادی انگیزه‌هایی فراتر از کیفیت اطلاعات مالی دارند و یا توجه کمتری به آن دارند. به علاوه براساس یافته‌های این پژوهش، بین نفوذ مدیرعامل به عنوان شخص اول اجرایی شرکت و کیفیت اطلاعات مالی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. دلیل این امر این است که وجود ریاست هیأت مدیره فعال در داخل شرکت، و نظارت کارآتر وی به بهبود کیفیت اطلاعات کمک می‌کند. در ضمن، بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و کیفیت اطلاعات مالی رابطه‌ای مشاهده نشده است. می‌توان گفت که دلیل این امر آن است که در ایران بیشتر مدیر عامل‌ها، نهایتاً می‌توانند عضو موظف هیأت مدیره باشند و در موارد بسیار معدودی ریاست هیئت مدیره را نیز برعهده می‌گیرند. لذا، این معیار نمی‌تواند عاملی اثرگذار بر کیفیت اطلاعات مالی باشد. مطابق یافته‌های این پژوهش اندازه هیأت مدیره، عاملی تأثیرگذار بر کیفیت اطلاعات مالی نبوده است. دلیل این امر نیز می‌تواند این مورد

باشد که در بیشتر شرکت‌های بورسی ایرانی، تعداد اعضای هیأت مدیره مشخص و معمولاً پنج نفر است.

بر اساس یافته‌های پژوهش، شرکت‌هایی که استقلال هیأت مدیره بالاتری دارند، کیفیت اطلاعات مالی آن‌ها بالاتر است. دلیل این امر نیز نظارت کارآی اعضای غیرموظف هیأت مدیره بر عملکرد شرکت می‌باشد. بر مبنای یافته‌های پژوهش، رابطه‌ای مثبت و معنادار بین مدت زمان تصدی مدیرعامل و کیفیت اطلاعات مالی وجود دارد. این امر نیز می‌تواند ناشی از این باشد که با بالا رفتن تسلط مدیرعامل بر فرآیند اجرایی شرکت، وی توان ارائه اطلاعات با کیفیت تر را به دست می‌آورد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود سازمان بورس اوراق بهادار با شدت بیشتری به الزام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس برای اعمال نظام راهبری شرکتی و راه اندازی کمیته‌های حسابرسی کارآ و اثربخش اقدام نماید. ذی‌نفعان شرکت‌ها نیز اگر خواهان تهیه و انتشار اطلاعات مالی با کیفیت تر هستند، پیگیر استخدام مدیرعامل و مدیران مالی متبحر با سابقه تر در شرکت باشند.

یادداشت‌ها:

1. Exogenous
2. Upstream
3. Mediator
4. Endogenous
5. Downstream
- 6- با توجه به رویکرد استانداردهای بین‌المللی (بند ۸-۲) و پیش‌نویس استاندارد سود هر سهم در استانداردهای ایران در محاسبه سود هر سهم اقلام غیرمترقبه نادیده گرفته می‌شود. بنابراین در این پژوهش ضریب آن صفر می‌باشد.
7. Barua
8. First Bin

منابع و مأخذ

- آقایی، محمدعلی، اعتمادی، حسین، آذر، عادل، وچالاک، پری، (۱۳۸۸)، ویژگی‌های حاکمیت شرکتی و محتوای اطلاعاتی سود در بورس اوراق بهادار تهران با تأکید بر نقش مدیریت سود، فصلنامه علوم مدیریت ایران، س. چهارم، ش. ۱۶، ص. ۲۷-۵۳.
- ابراهیمی کردلر، علی، واعرابی، محمدجواد، (۱۳۸۹)، تمرکز مالکیت و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، ص. ۹۵-۱۱۰.
- حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۵)، حاکمیت شرکتی در ایران، مجله حسابرس، ش. ۳۲، ص. ۳۹-۳۲.
- رحمانی، علی، حسینی، سیدعلی، و رضاپور، نرگس، (۱۳۸۹)، رابطه مالکیت نهادی و نقد شوندگی سهام در ایران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، س. ۱۷، ش. ۶۱، ص. ۳۹-۵۴.
- ستایش، محمد حسین، و ابراهیمی، فهیمه، (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بر محتوای اطلاعاتی سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری، س. سوم، ش. ۸، ص. ۳۱-۴۸.
- قالیباف اصل، حسن، و رضایی، فاطمه، (۱۳۸۶)، بررسی تأثیر ترکیب هیئت مدیره بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات مالی، س. ۹، ش. ۲۳، ص. ۳۳-۴۸.
- قدس، علی سینا، (۱۳۸۷)، حاکمیت شرکتی و اصلاح ساختار هیئت مدیره، تدبیر، شماره ۱۹۵، ص. ۴۹-۵۲.
- مهرانی، کاوه، و صفرزاده، محمدحسین، (۱۳۹۰)، تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود با رویکرد بومی، دانش حسابداری، س. دوم، ش. ۷، ص. ۶۹-۹۸.
- مرادزاده فرد، مهدی، ناظمی اردکانی، مهدی، غلامی، رضا، و فرزانی، حجت اله، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین مالکیت نهادی سهام و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ش. ۵۵، ص. ۸۵-۹۸.
- Al Sufy, F.J. Almbaideen, H.I.M. Alabbadi, M.H and Makhlof, M.H. (2013), Corporate governance and its impact on the quality of accounting information in the industrial community shareholding companies listed in Amman Financial Market- Jordan. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 3, No. 5, pp. 184-195.

- Bardos, K. (2011), Quality of financial information and liquidity. *Review of Financial Economics*, Vol. 99, pp. 87-124.
- Brown, J and Orlando, M. (2011). Auditor independence and the quality of information in financial disclosures: Evidence for market discipline versus Sarbanes-Oxley proscriptions, *American Law and Economics Review*, Vol. 12 No. 1, p. 39.
- Byard, D., Li, Y. and Weintrop, J. (2006), Corporate governance and the quality of financial analysts' information, *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 25, No. 5, pp. 609-625.
- Cornett, M., McNutt, J., and Tehranian, H., (2009), Corporate governance and earnings management at large U.S. bank holding companies, *Journal of Corporate Finance*, Vol. 15, pp. 412-443.
- He, L. and Shih-Jen K. (2011), Monitoring costs, managerial ethics and corporate governance: a modeling approach. *Journal of Business Ethics*, Vol. 99, pp. 623-635.
- Chalaki, P., Didar, H. and Riahinezhad, M. (2012), Corporate governance attributes and financial reporting quality: Empirical evidence from Iran, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 3, No. 15, pp 223-229.
- Chalevas, C. (2011), The effect of the mandatory adoption of corporate governance mechanisms on executive compensation, *International Journal of Accounting*, Vol. 46, pp. 138-174.
- Chung, K., Elder, J. and Kim, J. (2010), Corporate governance and liquidity, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, Vol. 45, No. 2, pp. 265-291.
- Fathi, J. (2013), Corporate governance system and quality of financial information, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 4, No. 2, pp.129-142.
- Gaa, J. (2009), Corporate governance and the responsibility of the board of directors for strategic financial reporting, *Journal of Business Ethics*, Vol. 101, pp. 32-51.
- Hidalgo, R., Garcı'a-Meca, M. and Martı'nez, I. (2011), Corporate governance and intellectual capital disclosure, *Journal of Business Ethics*, Vol. 100, pp 483-495.
- Iatridis, G. (2010), International financial reporting standards and the quality of financial statement information. *International Review of Financial Analysis*, Vol. 19, pp. 193-204.
- Lin, J. and Liu, M. (2009), The impact of corporate governance on auditor choice: Evidence from China, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 18, pp. 44-59.
- Minnick, K. and Noga, T., (2010), Do corporate governance characteristics influence tax management?, *Journal of Corporate Finance*, Vol. 16, pp 703-718.
- Motavassel, M., Ansari, J., Abdi, B. and Taghipour, S., (2013), Corporate governance attributes, audit quality and financial discourses quality: case of Tehran Stock Exchange, *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, Vol. 3, No. 5, pp 297-301.

- Nurwati, A., Ahmad-Zaluki, W.N. and Wan, H. (2009), Corporate governance and the quality of financial information disclosure, *Accounting Today*, pp. 32-35.

